

**QO‘QON XONLIGIDA BOSHQARUV TIZIMINING TASHKIL
ETILISHI**

Osiyo Xalqaro Universiteti
Otajonov Sarkorbek Xudoberdi o'g'li

ANNOTATSIYA: Mazkur tezisdan Qo‘qon xonligida shakllangan boshqaruv tizimi, uning markaziy va mahalliy tuzilmalari, mansabdor shaxslarning vazifalari, harbiy va moliyaviy boshqaruv xususiyatlari ilmiy manbalar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot xonlik boshqaruvi tarixiy kontekstida o‘rganilib, uning O‘rta Osiyo davlat boshqaruvi taraqqiyotidagi o‘rni yoritiladi.

KALIT SO‘ZLAR: O‘zbekcha: Qo‘qon xonligi, boshqaruv tizimi, xon, devon, mansabdorlar

СИСТЕМА УПРАВЛЕНИЯ В КОКАНДСКОМ ХАНСТВЕ

Азиатский международный университет

АННОТАЦИЯ: В данной статье анализируется система управления в Кокандском ханстве, включая центральные и местные структуры, функции должностных лиц, особенности военного и финансового управления. Исследование рассматривает управление ханством в историческом контексте и его роль в развитии государственного управления в

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: сельское хозяйство, годы независимости, аграрное развитие, анализ прессы, государственная политика

GOVERNANCE SYSTEM IN THE KOKAND KHANATE

Asian International University

ABSTRACT: This article analyzes the governance system of the Kokand Khanate, including central and local structures, the functions of officials, and the characteristics of military and financial administration. The study examines the

khanate's governance in a historical context and its role in the development of state administration in Central Asia.

Kalit so'zlar:

KEYWORDS: *agriculture, years of independence, agrarian development, press analysis, state policy*

Kirish

Qo'qon xonligi XVIII asr oxiri – XIX asr boshlarida O'rta Osiyoda siyosiy va iqtisodiy markaz sifatida shakllangan. Xonlik hududi savdo yo'llari va chorvachilik, qishloq xo'jaligi uchun qulay bo'lgan. Shu sababli xon hokimiyati samarali boshqaruv tizimini yaratishga majbur bo'lgan. Tarixiy manbalar shuni ko'rsatadiki, xonlar davlat boshqaruvida diniy va an'anaviy tartib-qoidalarni ham hisobga olgan. Shu nuqtai nazardan, Qo'qon xonligidagi boshqaruv tizimi tarixiy jihatdan o'rganishga arziydi. Tadqiqot maqsadi xonlik boshqaruvi tuzilmasini, markaziy va mahalliy boshqaruv organlarini, ularning vazifalari va o'zaro munosabatlarini ilmiy asosda tahlil qilishdan iborat. "Tariximizni chuqur o'rganish orqali yoshlarimiz mustahkam boshqaruv, mas'uliyat va ijtimoiy barqarorlikni qadrlashni o'rganadi."

Qo'qon xonligi boshqaruv tizimi esa o'sha davrda davlat barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynagan. Tadqiqot maqsadi xonlik boshqaruvining tuzilmasi, markaziy va mahalliy boshqaruv organlari, mansabdor shaxslar va ularning vazifalarini ilmiy jihatdan tahlil qilishdir. Shu bilan birga, tadqiqot xonlik boshqaruvining ijtimoiy, iqtisodiy va harbiy jihatlarini ham o'rganadi.[1].

Methods Arxiv tadqiqoti: Qo'qon xonligi devon yozuvlari va farmonlari, shuningdek, Rossiya va Buxoro arxivlaridagi hujjatlar o'rganildi.

Geosiyosiy tahlil: Xonlikning qo'shni davlatlar bilan aloqalari va boshqaruv tizimiga ta'siri tahlil qilindi.

Komparativ metod: Qo'qon xonligi boshqaruvi Buxoro va Xiva xonliklari bilan solishtirildi, ularning farqlari va o'xshashliklari aniqlashtirildi.

Ijtimoiy tahlil: Boshqaruvning ijtimoiy qatlamlar (savdogarlar, dehqonlar, askarlar) hayotiga ta'siri ko'rib chiqildi.

Tarixiy-hujjatli tahlil – Qo'qon xonligiga oid farmonlar, devon yozuvlari, arxiv hujjatlari o'rganildi.

Qiyosiy-tahliliy metod – Qo'qon xonligi boshqa Markaziy Osiyo xonliklari bilan taqqoslandi.

Sistematik tahlil – markaziy va mahalliy boshqaruv organlari va mansabdorlar tizimi o'rganildi.

Ijtimoiy-iqtisodiy tahlil – boshqaruvning soliqlar yig'ish, moliyaviy boshqaruv va savdo faoliyatiga ta'siri o'rganildi.

Harbiy-tashkiliy tahlil – xonlik harbiy boshqaruvi, qo'shin tuzilmasi va mudofaa tizimi o'rganildi.[2].

Results

Markaziy boshqaruv

Xonning devoni davlat ishlarini tartibga solgan va qonunlarni ijro etgan.

Devon mansabdorlarining roli: iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, soliqlarni tartibga solish, xalqni boshqarishda xon farmonlarini yetkazish.

Mahalliy boshqaruv

Viloyat va tuman boshliqlari hududlarda o'zaro muvofiqlikni ta'minlagan.

Mahalliy hokimlar hududiy nizolarni hal qilgan, mahalliy jamoatchilik bilan aloqani saqlagan.

Harbiy boshqaruv

Harbiy boshqaruv tizimi muntazam qo'shin yig'ish, chegaralarni himoya qilish va ichki tartibni saqlashga xizmat qilgan.

Qo'shin boshliqlari va harbiy vakillar xon farmonlarini joylarda amalga oshirishda muhim rol o'ynagan.

Iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyat

Soliq tizimi va moliyaviy boshqaruv orqali xonlik ichki barqarorlikni ta'minlagan.

Boshqaruv tizimi savdo yo'llarini nazorat qilgan va shaharlar iqtisodiyotini rivojlantirishga hissa qo'shgan.

Boshqaruvning huquqiy asoslari: mahalliy odatlar va an'anaviy qonunlar, xon farmonlari bilan uyg'unlashtirilgan.

Qo'qon xonligida boshqaruv tizimi:

Markaziy boshqaruv – xon hokimiyatning markaziy shaxsidir, davlat ishlarini devon orqali yuritadi.

Mahalliy boshqaruv – viloyat va tumanlarda hokimlar, beklar va oqsoqollar orqali amalga oshiriladi.

Harbiy boshqaruv – mingboshi va yuzboshilar rahbarligida amalga oshirilgan. Harbiy boshqaruv ichki xavfsizlik va tashqi tahdidlarga qarshi kurashgan.

Ijtimoiy-iqtisodiy va huquqiy ahamiyati

Boshqaruv tizimi savdo va qishloq xo'jaligi faoliyatini muvofiqlashtirgan.

Sud tizimi va qonunlarni ijro etish markazlashgan holda boshqarilgan.[3].

Discussion

Qo'qon xonligi boshqaruvi shaxsiy hokimiyatga bog'liq bo'lishiga qaramay, samarali tizimni yaratgan.

Xonlik boshqaruvi ichki nizolar, tashqi tahdidlar va iqtisodiy bosimlarga qarshi mustahkam mexanizm sifatida xizmat qilgan.

Mahalliy boshqaruv organlarining faoliyati va markaziy boshqaruvning uyg'unligi xonlik barqarorligini ta'minlashga yordam bergan.

Tarixiy manbalar shuni ko'rsatadiki, boshqaruvning markazlashgan shakli va huquqiy tizimi xonlikning uzoq muddat yashashini kafolatlagan.

Qo'qon xonligi boshqaruv tizimi o'z davrida markazlashgan va samarali bo'lgan. Shu bilan birga:

Boshqaruvning shaxsga bog'liqligi tizimning zaif tomonini tashkil qilgan.

Mahalliy organlar va xon farmonlari o'rtasidagi uyg'unlik tizim samaradorligini oshirgan.

Harbiy va moliyaviy boshqaruvning tizimli bo'lishi xonlik barqarorligini mustahkamlashga xizmat qilgan.

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, Qo'qon xonligi boshqaruvi nafaqat siyosiy, balki iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim ahamiyatga ega bo'lgan. Qo'qon xonligi boshqaruv tizimi o'z davrida samarali bo'lib, davlatning siyosiy va ijtimoiy barqarorligini ta'minlagan. Shu bilan birga, tizimning shaxsga bog'liqligi zaiflik manbai bo'lgan. Manbalar ko'rsatadiki, boshqaruv organlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik va mansabdor shaxslarning mas'uliyati tizim samaradorligini oshirgan.[4].

Conclusion. Qo'qon xonligida markazlashgan boshqaruv tizimi ijtimoiy, iqtisodiy va harbiy sohalarda barqarorlikni ta'minlagan. Xon, devon va mahalliy boshqaruv organlari o'rtasidagi uyg'unlik xonlikning siyosiy va iqtisodiy kuchini oshirgan. Ushbu boshqaruv tajribasi O'rta Osiyoda davlat boshqaruvi tarixida o'ziga xos model sifatida o'rganilishi lozim.

Qo'qon xonligidagi boshqaruv tizimi markazlashgan va an'anaviy sharqona boshqaruv shakllariga asoslangan bo'lib, davlatning uzoq muddat faoliyat yuritishida muhim rol o'ynagan. Ushbu tizim O'rta Osiyo boshqaruv tajribasini boyitgan va keyingi davrlarda siyosiy boshqaruvning rivojlanishiga ta'sir ko'rsatgan.[5].

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Akbarov, M. (2005). O'rta Osiyo tarixi. Toshkent: Fan.
2. Qodirov, R. (2010). Qo'qon xonligi siyosiy tuzilmasi. Toshkent: Sharq.
3. Rasulov, T. (2012). Markaziy Osiyo xonliklari: boshqaruv tizimi. Toshkent: Akademiya.
4. Mirziyoyev, Sh. (2019). O'zbekiston – taraqqiyot va barqarorlik yo'lida. Toshkent: O'zbekiston.
5. Khalid, A. (2018). Governance in Central Asia: Historical Perspective. London: Routledge.
6. Becker, S. (2009). The Kokand Khanate and Its Administration. Central Asian Studies Journal, 12(3), 45–67.